

ПЕРЕДМОВА

Том «Теорія та історія культури» збірника «Наукові записки НаУКМА» традиційно розроблено в межах наукової теми моголянської кафедри культурології «Теоретичні та прикладні аспекти культурологічного знання» (затверджено на засіданні кафедри культурології від 03.02.2014 р., протокол № 4; термін виконання: 01.2014 – 12.2018 рр.). Однак структура його вже не настільки традиційна, порівняно з попередніми роками. Цей нюанс вимагає від редколегії певного пояснення та обґрунтування.

Упродовж останніх трьох років наукова система України переживає не найкращі часи. Культурологія ще донедавна хиталася у неврівноваженому стані невизначеності, висіла над прірвою соціологічного розчинення тощо. Інтегральність та природна міждисциплінарність цієї науки здавна давали їй змогу впливати на наукові розробки археологів та мистецтвознавців, істориків та етнологів, соціологів та філософів, і не лише. Водночас їхні розробки в галузі власних наук, виконані з культурологічних позицій, тривалий час мали право на життя на шпальтах культурологічних видань. Нині українські наукові видання скеровуються в бік галузевого детермінізму, колишня діалогічність перебуває під загрозою. Хочеться вірити, що ця ситуація тимчасова. Але, з іншого боку, це чудова можливість для культурологів чіткіше зорієнтуватися у власній галузі, надійніше придивитися до власної методології, до наукової парадигми, в межах якої вони творять. Ще більшою мірою це стосується згаданих філософів, істориків, мистецтвознавців *etc.*, що мають культурологічні розробки.

Будемо відверті – далеко не всі статті, що потрапляють до видання «Наукові записки НаУКМА» серії «Теорія та історія культури», повною мірою культурологічні. Та саме зараз в авторів є змога чіткіше заявити межі нашої дисципліни і водночас підкреслити усі її інтегративні потенції. Вважаємо, що нариси Д. Короля та О. Павлової із першої рубрики «Феноменологія культури» саме і сприяють такому поняттєвому та методологічному усвідомленню. Дискурси діалектичного взаємоперетину класичної, некласичної та постнекласичної науки з першого нарису перегукуються з діалогом модерного та постмодерного режимів дослідження в другому нарисі.

У своєму коментарі до виступу Бено Хюбнера у стінах НаУКМА ще сім років тому Євгенія Більченко вказувала на спроби культурологів «уникнути крайнощів універсалізму і партикуляризму через звернення до концептуальних ідей теорій, [...] що намагаються примирити крайнощі єдності і розмаїття культур»: «це культурна компаративістика, діалогічна філософія, герменевтична критика, транскультурна доктрина» тощо, але в цьому нібито читається тенденція до певних традиційних архетипів культурологічної міфологізації. Дослідниця рекомендувала «повністю відокремити культурологічну ментальність від питань політики, ідеології і соціальної міфології, не позбавляючи при цьому культурологію аксіологічної налаштованості, адекватної філософському знанню».

Втім, чим насправді є сучасна міфологізація? Як бути, якщо політичним та ідеологічним дискурсом вже пронизані навіть побутові та розважальні боки нашого життя? Це – лише невеликий спектр відповідей, котрі можна віднайти в роботах Р. Демчук та В. Левицького з рубрики «Сучасні дискурси культурної ідентичності». Туди ж

входить і аналітика інтернет-фольклору від К. Задираки (на прикладі такого персонажа, як «бітард»).

А от згадана культурна компаративістика та герменевтична критика представлені в рубриці «Іконологія та семіотика культури». Вважаємо її більш вдалим заміщенням попереднього «Мистецтвознавства». Власне, більш культурологічним: бо вже для Кліффорда Гірца культура – це передусім семіотична сфера, «ансамбль текстів» тощо. Дві статті рубрики (від О. Брюховецької та О. Кирилової) аналізують кінодискурси, літературну семіотику та герменевтику – дві інші роботи (Ю. Джуляя – з листування М. Гоголя і специфіки його мандрівного письма в «Мертвих душах», та О. Климчук – з еротоманії в творі Кнута Гамсуна).

«Історична культурологія» має власні межі наукового підходу: за визначенням Андрія Флієра, з позицій історичної культурології культура – це опредмечена (матеріалізована) форма виразу суспільної свідомості. Цю рубрику представлено антикознавчими студіями від М. Шагурі та компаративною аналітикою образності народних українських рушників на основі символу Світового древа від О. Самари. І хоча остання робота ближче до традиційної «історії культури» – тобто цікавиться радше артефактами та культурою в її умовній статистиці, – все ж таки видно тенденцію автора до мета-погляду, до категорій ментальності, добре відображених у згаданому нарисі М. Шагурі.

Рубрика «Практики вивчення і збереження старожитностей культури» поєднує в собі музеєзнавство та археологію, меморологічні студії та засади охорони пам'яток. Текст О. Бондарець має історіографічний та концептуально-методологічний характер; колективна робота-звіт професора С. Пустовалова і В. Пустовалова досліджує джерелознавчу систематику артефактів XVIII ст. з острова Байда; нарешті, статті С. Руденко та Л. Чухрай з різних боків висвітлюють пам'яткоохоронні аспекти культури.

Отже, черговий том серії представлено широким спектром дослідницьких напрямів, втілених викладачами та аспірантами кафедри культурології НАУКМА, а також кваліфікованими фахівцями з інших наукових установ. Редакція не завжди згодна з певними тезами, що висловлено на сторінках цього збірника. Втім, вважаємо, що саме розмаїття світобачення, позбавленого ідеологічної чи релігійної заангажованості, здатне підживлювати розвиток вітчизняної науки.

Денис Король